

Кафедра судової медицини та права

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор ЗВО з науково-педагогічної
роботи і міжнародних зв'язків

Інна АНДРУШКО

“ 20 ” серпня 2024 року

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

навчальної дисципліни

СУДОВА МЕДИЦИНА

(назва навчальної дисципліни)

підготовки доктора філософії

на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 222 Медицина

(код і найменування спеціальності)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова

РОЗРОБНИКИ:

PhD B.I. Гунас.

Обговорено на засіданні кафедри патологічної анатомії, судової медицини та права Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження на центральній методичній раді / науковій комісії
“ 30 ” серпня 2024 року, протокол №1

Затверджено на центральній методичній раді / науковій комісії
30 серпня 2024 року, протокол №_

Змістовий модуль 1

Тема 1. Вступне заняття в судову медицину. Основні поняття предмету судової медицини.

Поняття «судова медицина», «судово-медична експертиза», «судовий експерт». Приділена увага історії розвитку та становлення судової медицини в Україні та світі. Історія кафедри Судової медицини Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова. Буде розібрано місце судової медицини як науки в системі сучасних медичних знань.

Знати: основні поняття, такі як судова медицина, судово-медична експертиза та судовий експерт.

Вміти: дати визначення базовим поняттям в області судової медицини як науки, та судово-медичної експертизи.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 2. Правова регламентація судово-медичної експертизи відповідно до чинного законодавства

Буде розібрана нормативно-правова регламентація проведення судово-медичної експертизи в Україні. Особлива увага буде приділена вивченню Закону України «Про судову експертизу» (введений в дію Постановою Верховної Ради України 25 лютого 1994 р.) та «Інструкції про проведення судово-медичної експертизи», затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6.

Знати: зміст та структуру «Інструкції про проведення судово-медичної експертизи»

Вміти: пояснити правову регламентацію проведення судово-медичної експертизи в Україні відштовхуючись від базових наказів та законів.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). *Essentials of Forensic Medicine and Toxicology*. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). *Forensic pathology*. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). *Судебная медицина: 2-е издание*. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). *Судова медицина*.

Тема 3. Обов'язки та права судово-медичного експерта

Буде окремо розбірно права та обов'язки судово-медичного експерта в Україні у відповідності з чинним законодавством, а саме - згідно «Закону про судову експертизу» і «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» Міністерства юстиції України. Особливо увага буде звертатися на суперечливі та двозначні пункти, що містять дані нормативні акти, та трактування кожного пункту окремо.

Знати: права та обов'язки судово-медичного експерта

Вміти: назвати права та обов'язки судово-медичного експерта

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). *Forensic medicine: fundamentals and perspectives*. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). *Estimation of the time since death*. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). *Simpson's forensic medicine*. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). *Knight's forensic pathology fourth edition*. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). *Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques*. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). *Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation*. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). *Essentials of Forensic Medicine and Toxicology*. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). *Forensic pathology*. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). *Судебная медицина: 2-е издание*. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). *Судова медицина*.

Тема 4. Структура судово-медичної служби в Україні

На прикладі Бюро судово-медичної експертизи Управління охорони здоров'я і курортів Вінницької обласної державної адміністрації буде проведено ознайомлення з усіма підрозділами судово-медичної служби. Буде окремо приділена увага розбору роботи відділу «чергових експертів» та «районних бюро», обговоренню їх роботи в інших обласних бюро судово-медичної експертизи.

Знати: структуру Бюро судово-медичної експертизи в Україні.

Вміти: назвати усі структурні підрозділи, що входять до складу типового Бюро судово-медичної експертизи в Україні

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). *Forensic medicine: fundamentals and perspectives*. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). *Estimation of the time since death*. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). *Simpson's forensic medicine*. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). *Knight's forensic pathology fourth edition*. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). *Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques*. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). *Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation*. Charles C Thomas Publisher.

- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). *Essentials of Forensic Medicine and Toxicology*. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). *Forensic pathology*. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). *Судебная медицина: 2-е издание*. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). *Судова медицина*.

Тема 5. Структура судово-медичної служби в інших країнах світу.

На прикладі країн ОЕСР будуть розглянуті особливості судово-медичної служби та проведено порівняння зі структурою даної служби в Україні. Проводитиметься обговорення плюсів та мінусів системи судово-медичної служби в Україні та країн ОЕСР.

Знати: принципи функціонування судово-медичної служби в країнах ОЕСР

Вміти: порівняти структуру судово-медичної служби в країнах ОЕСР та в Україні.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). *Forensic medicine: fundamentals and perspectives*. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). *Estimation of the time since death*. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). *Simpson's forensic medicine*. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). *Knight's forensic pathology fourth edition*. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). *Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques*. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). *Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation*. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). *Essentials of Forensic Medicine and Toxicology*. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). *Forensic pathology*. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). *Судебная медицина: 2-е издание*. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). *Судова медицина*.

Тема 6. Підстави для проведення судово-медичної експертизи в Україні

Буде обговорено випадки обов'язкового проведення судово-медичної експертизи, випадки коли не проводиться судово-медична експертиза з правової точки зору. Акцент буде зроблено на закон №2147-VIII "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів" а саме прикінцеві положення розділу 4 що передбачають введення в дію змін до статей 132-332 ст. КПК України.

Знати: випадки обов'язкового проведення судово-медичної експертизи

Вміти: назвати випадки коли обов'язкове та не обов'язкове проведення судово-медичної експертизи

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). *Forensic medicine: fundamentals and perspectives*. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). *Estimation of the time since death*. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). *Simpson's forensic medicine*. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). *Knight's forensic pathology fourth edition*. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). *Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques*. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). *Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation*. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). *Essentials of Forensic Medicine and Toxicology*. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 7. Компетенція судово-медичної експертизи

Буде обговорено межі компетентності проведення судово-медичної експертизи в межах «Інструкції про проведення судово-медичної експертизи», затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6.

Знати: межі компетенції проведення судово-медичної експертизи

Вміти: обґрунтувати компетентність проведення судово-медичної експертизи в межах «Інструкції про проведення судово-медичної експертизи»

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 8. Кримінальна та інші види відповідальності судово-медичного експерта

Кримінальна відповідальність судово-медичного експерта згідно ст. 384 КК України.

Кримінальна відповідальність судово-медичного експерта згідно ст. 385 КК України.

Кримінальна відповідальність судово-медичного експерта згідно ст. 387 КК України.

Адміністративна відповідальність згідно ст. 185-3 КУпАП, ст.185-4 КУпАП України.

Знати: статті КК та КУпАП України згідно яких судово-медичний експерт несе відповідальність

Вміти: назвати випадки, коли експерт підлягає кримінальній та адміністративній відповідальності

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 9. Структура та зміст «Висновку експерта». Принципи формування судово-медичного діагнозу.

Схема вступної частини «Висновку експерта» та «Акта судово-медичного дослідження (обстеження)». Зміст дослідної частини «Висновку експерта» та «Акта судово-медичного дослідження (обстеження)». Зміст резюмуючої частини «Висновку експерта» та «Акта судово-медичного дослідження (обстеження)». Ознайомлення з термінами проведення експертизи.

Знати: Структура та зміст «Висновку експерта». Принципи формування судово-медичного діагнозу

Вміти: складати «Висновок експерта»

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 10. Види судово-медичних експертиз. Судово-медична документація.

Поняття про первинну судово-медичну експертизу. Поняття про додаткову судово-медичну експертизу. Поняття про повторну судово-медичну експертизу. Поняття про комісійну судово-медичну експертизу. Поняття про комплексну експертизу.

Знати: знати усі види судово-медичних експертиз

Вміти: відрізнити в яких випадках проводяться первинна, додаткова, повторна, комісійна, комплексна експертизи.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 11. Перспективи розвитку судової медицини як науки

Обговорення сучасних напрямків наукових досліджень в судовій медицині. Ознайомлення з провідними журналами з судово-медичної тематики, що входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science. Перегляд результатів останніх українських та міжнародних конференцій з судової медицини. Аналіз сучасних тенденцій в судовій медицині шляхом вивчення профілей Google Academy.

Знати: сучасні напрямки розвитку судової медицини як науки.

Вміти: використовуючи наукометричні бази здійснювати пошук нових напрямків в судовій медицині.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Змістовий модуль 2

Тема 1. Правова регламентація судово-медичного дослідження трупа. Огляд трупа на місці пригоди

Обговорити регламентацію судово-медичної експертизи (дослідження) трупа. Ознайомитись з документом, на підставі якого здійснюється судово-медична експертиза трупа («Постановою») або його дослідження («Відношення»); ознайомитись з обставинами справи з інших джерел («Протокол огляду місця події», матеріали кримінальної справи, медична документація на ім'я покійного тощо). Поняття про основні етапи огляду трупа на місці пригоди – фази огляду та методи огляду. Поняття про офензивний і дефензивний типи розчленування.

Знати: порядок та правову регламентацію проведення огляду трупа на місці пригоди.

Вміти: описувати труп на місці пригоди.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). *Essentials of Forensic Medicine and Toxicology*. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). *Forensic pathology*. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). *Судебная медицина: 2-е издание*. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). *Судова медицина*.

Тема 2. Абсолютні ознаки смерті (Українська та міжнародні класифікації)

Поняття про абсолютні та відносні ознаки смерті. Поняття про ранні ознаки абсолютної смерті. Поняття про трупне висихання, трупні плями, трупне залякання, трупне охолодження, аутоліз та їх судово-медичне значення. Звернути увагу на особливості виконання проби Белоглазова. Поняття про пізні ознаки абсолютної смерті. Поняття про консервуючі і руйнуючі види пізніх абсолютних ознак смерті, пояснити їх судово-медичне значення. Обговорити судово-медичні аспекти трупного гниття, муміфікації, сапоніфікації. Акцентувати увагу на методах штучного консервування. Порівняти поняття про абсолютні ознаки смерті в Україні та різних країнах світу.

Знати: класифікацію та різновиди абсолютних ознак смерті як в Україні так і інших країнах світу.

Вміти: назвати усі абсолютні ознаки смерті та їх судово-медичне значення

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). *Forensic medicine: fundamentals and perspectives*. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). *Estimation of the time since death*. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). *Simpson's forensic medicine*. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). *Knight's forensic pathology fourth edition*. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). *Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques*. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). *Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation*. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). *Essentials of Forensic Medicine and Toxicology*. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). *Forensic pathology*. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). *Судебная медицина: 2-е издание*. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). *Судова медицина*.

Тема 3. Порядок опису трупних явищ на місці пригоди та під час дослідження трупа в відділі експертизи трупів

Обговорити порядок опису та дослідження трупного висихання. Провести ліворометричне та лівороскопічне дослідження. Знати патофізіологічні процеси, що передують виникненню трупних плям, їх стадійності. Пояснити причину виникнення стадії престазу, стазу та імбібції. Вивчити порядок опису трупного висихання. Вивчити порядок дослідження трупного охолодження, особливості роботи з різними видами вимірювання внутрішньої температури трупа, правильної їх інтерпретації. Вивчити порядок дослідження трупного залякання. Вміти визначати давність настання смерті використовуючи усі методи дослідження трупа. Акцентувати увагу на дослідженнях суправітальної реакції організму.

Знати: порядок опису трупних явищ на місці пригоди та під час дослідження трупа в відділі експертизи трупів

Вміти: описувати усі трупні явища та правильно їх інтерпритувати

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). *Forensic medicine: fundamentals and perspectives*. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). *Estimation of the time since death*. CRC Press.

- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 4. Порядок опису ушкоджень на місці пригоди та під час дослідження трупа в відділі експертизи трупів

Вивчити особливості опису тілесних ушкоджень трупа. Ознайомитися зі специфікою опису саден, синців, ран спричинених дією тупих твердих та гострих предметів, хімічними та іншими фізичними факторами, переломів. Акцентувати увагу на особливості опису укусів та засосів.

Знати: порядок опису ушкоджень на місці пригоди та під час дослідження трупа в відділі експертизи трупів

Вміти: описувати усі види ушкоджень на тілі трупа

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 5. Порядок опису одягу на місці пригоди та під час дослідження трупа в відділі експертизи трупів

Поняття про особливості та послідовність опису одягу. Особливості огляду одягу у випадках дорожньо-транспортних пригод, залізничної травми. Особливості дослідження одягу у разі ураження технічною та атмосферною електрикою. Особливості огляду одягу у випадках статевих злочинів. Особливості огляду одягу у випадках вогнепальної та вибухової травми. Порядок маркування та зберігання одягу.

Знати: порядок опису одягу на місці пригоди та під час дослідження трупа в відділі експертизи трупів

Вміти: правильно та послідовно описувати одяг померлого

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 6. Порядок та особливості огляду трупа на місці пригоди у випадках підозри на різні види насильницької та ненасильницької смерті.

Використовуючи знання набуті в ході попередніх тем отримати повноцінне бачення огляду трупа на місці пригоди. Акцентувати увагу на особливостях огляду трупа новонароджених на місці пригоди. Обговорити особливості огляду трупа на місці пригоди при дії фізичних факторів, підозрі на отруєння, падіння з висоти, при підозрі на смерть від хронічних захворювань, раптової серцевої смерті тощо. Різновиди слідів крові на місці події. Механізм утворення слідів крові.

Знати: усі аспекти огляду місця пригоди, його фази та види.

Вміти: описувати труп на місці пригоди, знати особливості огляду місця пригоди в випадках усіх родів і видів насильницької та ненасильницької смерті.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 7. Порядок та особливості дослідження трупа в відділі судово-медичної експертизи трупів

Послідовність процедури дослідження трупа в відділі судово-медичної експертизи трупів. Послідовність розтину порожнини черепа. Лінії розрізів мозку за Буяльським-Флексігом, Фішером, Вірховим. Пряма лінія секційного розрізу, лінія секційного розрізу за Лешке, Фішером, Медведєвим. Спосіб вилучення і дослідження внутрішніх органів за Вірховим, Шором, Абрикосовим. Особливості дослідження внутрішніх органів згідно сучасних міжнародних рекомендацій; проби Райського на жирову емболію, проба Адріанова, Сунцова, Григор'євої, Лісаковича, Десятова на повітряну емболію, проби на пневмоторакс.

Акцентувати увагу на особливості дослідження трупів при підозрі на особливо небезпечну інфекційну хворобу, запобіжні заходи при розтині трупів в разі підозри на СНІД.

Знати: порядок та особливості дослідження трупа в відділі судово-медичної експертизи трупів

Вміти: проводити розтин трупа. Вміти виконувати усі проби на предмет повітряної та жирової емболії, пневмотораксу.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 8. Порядок та особливості дослідження трупа новонароджених в відділі судово-медичної експертизи трупів

Особливості зовнішнього та внутрішнього дослідження трупів новонароджених. Судово-медичне поняття «новонароджений». Морфологічні ознаки новонародженості, Оцінка пуповини як ознаки новонародженості. Визначення терміну внутрішньоутробного життя за антропометричними показниками. Визначення зрілості плода. Поняття «живонароджений». Зовнішні та внутрішні ознаки новонародженості. Легенева та шлунково-кишкова плавальна проба, техніка виконання, модифікації, експертне значення. Використання емісійного спектрального аналізу тканини легень для встановлення живонародженості. Використання аналізу білкових фракцій крові для встановлення живонародженості. Визначення поняття «дітовбивство» відповідно до змісту ст. 117 КК України. Пасивне та активне дітовбивство.

Знати: порядок та особливості дослідження трупа новонароджених в відділі судово-медичної експертизи трупів, знати визначення понять дітовбивство

Вміти: проводити розтин новонародженого з виконанням усіх різновидів плавальних проб. Встановлювати факт живо- чи мертвонародженості.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 9. Порядок та особливості дослідження трупа невідомих осіб в відділі судово-медичної експертизи трупів.

Ознайомитися та обговорити основні методики ідентифікації невідомих осіб. Фотографічні методи досліджень: наукова, кольорова, стереоскопічна, мікрофотографія. Можливості дактилоскопічного методу дослідження. Описування та інтерпретація татуювань. Сучасні можливості дослідження фарб, що використовуються при татуюванні. Особливості описування пірсингу, шрамів, родимок. Порядок описування стоматологічного статусу померлого.

Знати: порядок та особливості дослідження трупа невідомих осіб в відділі судово-медичної експертизи трупів

Вміти: у повній мірі обстежувати трупи невідомих осіб. Оволодіти фотографічними методами дослідження.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 10. Судово-медична травматологія

Визначення поняття «тілесне ушкодження». Судово-медична класифікація тілесних ушкоджень залежно від діючого фактора. Судово-медична класифікація тілесних ушкоджень за наслідками. Анатомічні та функціональні травми. Судово-медичні ознаки при падінні з висоти. Судово-медичні ознаки при падінні на площині. Визначення поняття «травматизм», класифікація травматизму. Поняття «автомобільна травма». Класифікація автомобільної травми. Поняття «специфічні ушкодження» при автомобільній травмі. Характерні і не характерні ушкодження при автомобільній травмі. «Бампер-перелом», його походження, судово-медичне значення. Ознаки переїзду колесом автомобіля. Травма в кабіні (салоні) автомобіля. Травми внаслідок падіння з кузова рухомого автомобіля. Травма в результаті здавлювання тіла між автомобілем і нерухомим предметом. Мотоциклетна травма. Поняття «залізнична (рейкова) травма» та її види. Специфічні ушкодження в разі переїзду колесом залізничного транспорту. Травма на водному транспорті. Авіаційна травма. Виробнича (промислова та сільськогосподарська) травма. Спортивна травма. Особливості ушкоджень, заподіяних власною і сторонньою рукою.

Знати: судово-медичну класифікацію тілесних ушкоджень залежно від діючого фактора, класифікацію травматизму, автомобільної травми, особливості рейкової травми, особливості ушкоджень, заподіяних власною і сторонньою рукою

Вміти: відрізнити само ушкодження від завданих сторонньою рукою; відрізнити водія від пасажирів автомобіля; відрізнити падіння з висоти від падіння з висоти власного зросту.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 11. Особливості дослідження трупа та забору зразків на лабораторні дослідження у випадках експертизи насильницької та ненасильницької смерті

Асфіксія, визначення поняття, класифікація, прижиттєвий перебіг. Післяасфіктичні стани. Загальноасфіктичні ознаки, їх судово-медичне значення. Повішення, діагностичні ознаки. Удушення петлею, діагностичні ознаки. Удушення руками, діагностичні ознаки. Закриття отворів рота і носа, діагностичні ознаки. Смерть від механічної асфіксії в результаті попадання сторонніх тіл і блювотних мас в дихальні шляхи, діагностичні ознаки. Стискання грудей і живота, діагностичні ознаки. Судово-медична діагностика смерті від утоплення. Місцева дія на організм високої температури. Опіки шкіри від дії різних носіїв термічного чинника. Особливості дослідження обгорілих трупів. Ознаки зажиттєвості потрапляння тіла у вогонь. Загальна дія на організм високої температури. Перегрів. Сонячний удар. Місцева дія холоду. Обмороження. Загальна дія холоду. Смерть від переохолодження. Особливості дослідження замерзлих трупів. Смерть від дії технічного струму, механізм дії струму на організм людини. Петлі струму. Судово-медична діагностика електроміток. Ушкодження атмосферою електрикою. Судово-медична експертиза дії іонізуючого випромінювання. Лазерна травма. Механізм дії лазерного випромінювання. Судово-медична експертиза дії різкої зміни атмосферного тиску. Баротравма. Вилучення матеріалу для судово-гістологічного дослідження. Вилучення матеріалу для дослідження на наявність і концентрацію алкоголю. Вилучення матеріалу для судово-токсикологічного дослідження на невідому отруту. Вилучення матеріалу для криміналістичного дослідження. Вилучення матеріалу для біохімічного дослідження. Вилучення матеріалу для судово-імунологічного дослідження.

Знати: особливості дослідження трупа та забору зразків на лабораторні дослідження у випадках експертизи насильницької та ненасильницької смерті

Вміти: відрізнити під час розтину різні види механічної асфіксії, дію атмосфери та технічної електрики; проводити відбір зразків на лабораторні дослідження у відповідності до «Інструкції про проведення судово-медичної експертизи».

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Змістовий модуль 3

Тема 1. Правова регламентація роботи та структура відділу судово-медичної експертизи речових доказів

Розглянути структуру відділу речових доказів. Звернути увагу на роботу відділення судово-медичної гістології, цитології, імунології, криміналістики та токсикології. Акцентувати увагу на особливостях та термінах зберігання речових доказів в архіві бюро судово-медичної експертизи.

Знати: структуру та правову регламентацію роботи відділу речових доказів

Вміти: назвати особливості роботи відділення судово-медичної гістології, цитології, імунології, криміналістики та токсикології

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 2. Сучасні можливості відділення судово-медичної гістології

Можливості використання гістологічного методу для діагностики шоку (метод Вазіна), виявлення електромітки (ознаки Внймана). Мікроскопічні ознаки дії холоду, та прижиттєвого перебування в атмосфері полум'я. Диференційна діагностика странгуляційної борозни, її при життєвості. Акцентувати увагу на гістологічному підтвердженні прижиттєвості ушкоджень, особливостях вогнепальних ушкоджень та дослідженні на предмет наявності діатомового планктону. Гістологічне дослідження трупних плям.

Знати: сучасні можливості відділення судово-медичної гістології

Вміти: досліджувати використовуючи гістологічний метод дослідження зразки тканин та органів відібраних під час розтину.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 3. Порядок та особливості роботи зі скелетованими залишками

Можливості визначення давності поховання трупа. Сучасні можливості експертизи скелетизованих залишків. Мікроелементний аналіз. Судово-медичні експертні можливості ідентифікації за кістковими останками і черепом (метод фотосуміщення, кореляційний аналіз, комп'ютерні технології).

Знати: особливості роботи зі скелетованими залишками

Вміти: дати оцінку скелетованим залишкам трупа. Відрізнити людські скелетовані залишки від тваринних. Давати оцінку давності поховання трупа.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 4. Сучасні можливості експертизи вогнепальних ушкоджень та пошкоджень в відділі судово-медичної криміналістики

Класифікація ручної стрілецької зброї. Устрій бойового патрона, механізм пострілу. Додаткові чинники пострілу. Кінетична енергія кулі. Механізм дії кулі на тіло людини залежно від кінетичної енергії. Гідродинамічна дія. Ознаки пострілу впритул. Ознаки пострілу з близької і неблизької відстані. Ушкодження дробом. Устрій мисливського патрона. Визначення дистанції пострілу. Особливості кульових ушкоджень плоских і трубчастих кісток. Визначення напрямку ранового каналу і послідовності пострілів. Значення лабораторних методів досліджень при експертизі вогнестрільних ушкоджень. Метод кольорових відбитків. Проба Володимирського.

Знати: особливості експертизи вогнепальних ушкоджень та пошкоджень. Класифікацію зброї. Будову зброї та набоїв.

Вміти: відрізнити постріл виконаний з різних дистанцій пострілу.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 5. Сучасні можливості експертизи переломів в відділі судово-медичної криміналістики

Переломи Фор-1, Фор-2, Фор-3. Диференційна діагностика прямого і непрямого переломів ребер. Види переломів трубчастих та плоских кісток. Типовий та нетиповий перелом Месерера. Особливо акцентувати увагу на визначенні дії сил стиснення і розтягнення на кісткові пластинки.

Знати: особливості судово-медичної експертизи переломів кісток

Вміти: відрізнити переломи Фор-1, 2, 3 одне від одного; відрізнити прямий та непрямий перелом.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 6. Сучасні можливості відділення судово-медичної цитології при експертизі волосся.

Дослідження волосся відповідно то методик Кокеля та Ейдліна. Визначення питання видової та регіонарної приналежності волосся.

Знати: особливості роботи судово-медичної цитології при експертизі волосся

Вміти: відрізнити видову, регіонарну приналежність волосся.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 7. Сучасні можливості відділення судово-медичної цитології при експертизі крові

Ферментні системи крові. Сироваткові системи крові Нр, Gm, Gc. Тромбоцитарні системи крові. Лейкоцитарні системи крові HLA. Еритроцитарні системи крові AB0, Rh, MNSs, Lr, Lu, Ke, Fu, Kidd, Diego. Визначення статеві належності крові. Визначення групові належності крові. Визначення видові належності крові. Доказове визначення наявності крові – спектральне дослідження. Доказове визначення наявності крові – мікрокристалічні реакції. Доказове визначення наявності крові – флуоресцентна мікроскопія. Доказове визначення наявності крові – біохімічне визначення гемоглобіну. Методи попереднього визначення наявності крові – в УФВ, із застосуванням хімічних реакцій.

Знати: особливості роботи відділення судово-медичної цитології при експертизі крові

Вміти: визначати присутність крові використовуючи інструментальні та лабораторні методи дослідження; визначати статеву приналежність крові, давність плям крові.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 8. Сучасні можливості відділення судово-медичної цитології при експертизі сперми

Методика фарбування сім'яних плям за Гатті. Проба Флоренса, Досмініціса, Барберіо-Чевідаллі, реакція Барсегянца. Опанування методики Григор'єва. Методика Коріна-Стокіса.

Знати: особливості роботи відділення судово-медичної цитології при експертизі сперми

Вміти: визначати присутність сперми використовуючи інструментальні та лабораторні методи дослідження

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 9. Сучасні можливості відділення судово-медичної імунології. «Молекулярний розтин»

Застосування груп крові для вирішення питання про індивідуальну належність крові. Геномна дактилоскопія (генотипоскопічна експертиза). Полімеразна ланцюгова реакція.

Знати: особливості роботи відділення судово-медичної імунології

Вміти: проводити генотипоскопічну експертизу

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 10. Сучасні можливості відділення судово-медичної токсикології

Поняття про отруту. Умови дії отруту. Класифікація отруту і отруєнь. Судово-медичні джерела діагностики отруєнь. Правила вилучення внутрішніх органів для судово-токсикологічного дослідження. Отруєння корозійними отрутами. Деструктивні отрути. Отруєння органічними і неорганічними сполуками ртуті. Отруєння окислом вуглецю. Отруєння метгемоглобінотворючими речовинами. Отруєння миш'яком. Отруєння талієм. Отруєння органічними сполуками фосфору. Отруєння ціаністими сполуками. Отруєння снодійними. Отруєння етиловим спиртом. Отруєння сурогатами алкоголю. Отруєння наркотиками (препарати опію, конопель, коки і ін.). Наркотичні гриби. Отруєння стрихніном, атропіном. Отруєння грибами.

Знати: особливості роботи відділення судово-медичної токсикології

Вміти: вилучати внутрішні органи для судово-токсикологічного дослідження. Оцінювати ступінь алкогольного сп'яніння.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 11. Судово-медична радіологія та стоматологія. Перспективи розвитку відділу судово-медичної експертизи речових доказів.

Можливості використання судово-стоматології на сучасному етапі розвитку судової медицини. Особливості дослідження стоматологічного статусу. Рентгенологічні дослідження в судовій медицині. «Рентгенологічний» розтин.

Знати: сучасні можливості використання радіологічних та стоматологічних методів дослідження в судовій медицині.

Вміти: дати оцінку стоматологічного та радіологічного методів дослідження під час проведення судово-медичного дослідження.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Змістовий модуль 4

Тема 1. Правова регламентація судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб.

Класифікація тілесних ушкоджень за КК України. Тяжкі тілесні ушкодження згідно ст. 121 КК України та Правил судово-медичного визначення тілесних ушкоджень. Тілесні ушкодження середньої тяжкості згідно ст. 122 КК України та Правил судово-медичного визначення тілесних ушкоджень. Поняття «згладжуванням (виправність) ушкодження на

обличчі». Приводи для визначення статевої зрілості. Приводи для судово-медичного встановлення віку.

Знати: регламентацію судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб

Вміти: вказати притводи для проведення судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачених та інших осіб

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 2. Основні етапи обстеження потерпілих, звинувачених та інших осіб. Особливості збору спеціального анамнезу.

Описати основні етапи огляду потерпілих, звинувачених та інших осіб, а саме – знати особливості збору анамнезу у даних осіб, на що необхідно акцентувати увагу у випадку різних тілесних ушкоджень.

Знати: основні етапи обстеження потерпілих, звинувачених та інших осіб. Особливості збору спеціального анамнезу

Вміти: оглядати потерпілих, звинувачених та інших осіб.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 3. Особливості опису ушкоджень. Застосування сучасних технологій в процесі виявлення та опису ушкоджень.

Вивчити поряд описування тілесних ушкоджень, а саме – правильне описування локалізації ушкоджень, форми та їх розмірів. Описування особливостей ушкоджень -

присутність ознак запалення тощо. Акцентувати увагу на важливість описування стану кірочки при описуванні саден та кольору синців. Вивчити сучасні інструментальні методи дослідження, що можуть допомогти в описуванні тілесних ушкоджень.

Знати: особливості опису тілесних ушкоджень у потерпілих, звинувачених та інших осіб

Вміти: описувати тілесні ушкодження з використанням сучасних інструментальних методів дослідження

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 4. Особливості проведення огляду у випадках статевих злочинів

Вивчити особливості гінекологічного огляду потерпілих як неозброєним оком так і з використанням інструментальних методів дослідження (кольпоскопія). Юридичне значення віку 14, 16, 18, 55 та 60 років. Визначення статі, гермафродитизм, його види. Встановлення статевої репродуктивної здатності. Встановлення минулих пологів. Встановлення минулого викидня (аборту). Методи здійснення «кримінального» аборту. Поняття «зґвалтування». Встановлення факту статевого акту. Встановлення ознак фізичного насильства при експертизі з приводу статевих злочинів. Встановлення порушення цілості дівочої пліви. Встановлення ознак безпорадного стану при експертизі з приводу статевих злочинів. Експертиза випадків статевої близькості з особою, яка не досягла статевої зрілості. Поняття «статева зрілість». Експертиза у випадках підозри на насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом.

Знати: особливості проведення судово-медичного огляду у випадках статевих злочинів

Вміти: проводити гінекологічний огляд неозброєним оком, та з використанням інструментальних методів дослідження.

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
 Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 5. Особливості збору лабораторних аналізів у випадках статевих злочинів

Опанувати основні методи цитологічного та імунологічних досліджень, що використовуються у випадках зґвалтувань. Вивчити методи маркування, приготування та зберігання зразків досліджень. Яка статистика виникнення таких справ в Україні?

Знати: особливості збору лабораторних аналізів у випадках статевих злочинів

Вміти: під час дослідження (зокрема гінекологічного) зґвалтованих осіб відібрати зразки для цитологічного та імунологічних досліджень

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
 Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
 Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
 Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
 DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
 Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
 Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
 DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
 Тагаев, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
 Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 6. Порядок визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень.

Що слід розуміти під втратою будь-якого органа? Що слід розуміти під втратою зору? Що слід розуміти під втратою слуху? Що слід розуміти під втратою мовлення? Що слід розуміти під втратою руки і ноги? Що слід розуміти під втратою статевої репродуктивної здатності? Судово-медичне встановлення і оцінка переривання вагітності. Ушкодження психіки, що відносяться до тяжких тілесних ушкоджень. Судово-медичне встановлення тривалості розладу здоров'я. Ознаки легкого тілесного ушкодження, що спричинило незначну втрату працездатності. Ознаки легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я. Встановлення розладу здоров'я, поєднаного зі стійкою втратою працездатності.

Знати: порядок визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень

Вміти: визначати ступінь тяжкості тілесних ушкоджень

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
 Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
 Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
 Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
 DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
 Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
 Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 7. Особливості експертизи у випадках побоїв, мордувань та катувань

Юридичне поняття «побої». Юридичне поняття «наси́льницькі дії». Юридичні поняття «мордування», «катування». Юридичне поняття «мучення». Яка статистика виникнення таких справ в Україні?

Знати: юридичні визначення понять побоїв, мордування та катування

Вміти: дати судово-медичну оцінку у випадках побоїв, мордувань та катувань

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 8. Цілі, завдання та зміст «Стамбульського протоколу»

Основна ціль – вивчення змісту Стамбульського протоколу. Порівняння наведену у ньому інформацію з методиками огляду потерпілих, звинувачених та інших осіб в умовах бюро.

Знати: зміст і поняття Стамбульського протоколу

Вміти: оцінити випадки побоїв, мордувань, катувань та згвалтувань з урахуванням рекомендацій Стамбульського протоколу.

Література:

- Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.
- Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.
- Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.
- Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.
- DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.
- Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.
- Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.
- DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.
- Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.
- Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 9. Організація судово-медичної експертизи професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників.

Питання, які найчастіше вирішує судово-медична експертна комісія при експертизі професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників. Об'єкти експертизи при експертизі професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників. Склад експертної комісії при проведенні експертизи професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників. Права та обов'язки членів експертної комісії.

Знати: організацію судово-медичної експертизи професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників

Вміти: давати судово-медичну оцінку випадків судово-медичних експертиз професійно-посадових правопорушень медичних і фармацевтичних працівників

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 10. Порядок та особливості проведення експертиз щодо «Лікарських справ»

Визначити які є причини виникнення «лікарських справ». Яка статистика виникнення таких справ в Україні? Яке значення мають дані види справ для покращення надання медичної допомоги?

Знати: порядок та особливості проведення експертиз щодо «Лікарських справ»

Вміти: давати судово-медичну оцінку випадків проведення експертиз щодо «Лікарських справ»

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Тема 11. Особливості роботи відділу комісійних експертиз

Нормативно-правова регламентація комісійних експертиз. Дослідити специфіку роботи відділу комісійних експертиз.

Знати: особливості роботи відділу комісійних експертиз

Вміти: проводити комісійні експертизи у відділі комісійних експертиз

Література:

Dettmeyer, R. B., Verhoff, M. A., & Schütz, H. F. (2013). Forensic medicine: fundamentals and perspectives. Springer Science & Business Media.

Madea, B. (Ed.). (2015). Estimation of the time since death. CRC Press.

Shepherd, R. (2003). Simpson's forensic medicine. CRC Press.

Saukko, P., & Knight, B. (2015). Knight's forensic pathology fourth edition. CRC press.

DiMaio, V. J. (1998). Gunshot wounds: practical aspects of firearms, ballistics, and forensic techniques. CRC press.

Spitz, W. U., Spitz, D. J., & Fisher, R. S. (Eds.). (2006). Spitz and Fisher's medicolegal investigation of death: guidelines for the application of pathology to crime investigation. Charles C Thomas Publisher.

Narayan, K. S., & Reddy, M. (2017). Essentials of Forensic Medicine and Toxicology. Jaypee brothers medical p.

DiMaio, V. J., & DiMaio, D. (2001). Forensic pathology. CRC press.

Тагаєв, Н. Н. (2012). Судебная медицина: 2-е издание. Х.: Фактор.

Мішалов, В. Д., Хохолєва, Т. В., Бачинський, В. Т., Войченко, В. В., & Костенко, Є. Я. (2018). Судова медицина.

Контрольні заходи та питання до іспиту

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Трупне гниття: механізм розвитку, прояви.
2. Рейкова травма.
3. Дослідження волосся.
4. Задача. Досліджено труп чоловіка 50-55 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження. Труп рівномірно холодний. Трупні плями рожеві, розповсюджені, при натискуванні блідніють і поновлюються. Трупне залякання добре і рівномірно виражене. Гнильні ознаки не виражені.

Внутрішнє дослідження. Кров рожева («малинова»), без згортків. Під легеневою плеврою і епікардом крапкові крововиливи. В головному мозку дрібні крововиливи і вогнища розм'якшення.

Дані лабораторних досліджень. При судово-токсикологічному дослідженні в крові і сечі виявлено етиловий спирт в концентрації 2,64‰ та 2,47‰ відповідно. Концентрація карбоксігемоглобіну в крові 76%.

Встановити:

1. Причину смерті (обґрунтувати).
2. Давність настання смерті (обґрунтувати).
3. Ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно).
4. Категорію і вид смерті.

Заповнити п. 11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 2

1. Предмет, завдання і значення судової медицини. Історичні етапи розвитку вітчизняної судової медицини.
2. Судово-медична експертиза трупів невідомих осіб.
3. Судово-медична діагностика отруєнь синильною кислотою, ціаністим калієм.
4. Задача. При судово-медичному обстеженні гр-ки В. по зовнішній поверхні правого плеча виявлено три тонкі бурувато-червоні кірочки, що розташовуються на рівні оточуючої шкіри. Краї кірочок не підриті, щільно спаяні з підлеглими тканинами. Шкіра навколо дещо припухла і почервоніла.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 3

1. Процесульні основи та організація судово-медичної служби в Україні.
2. Причини смерті новонародженого. Травматична смерть новонародженого. Дітовбивство.
3. Судово-медична експертиза отруєнь снодійними засобами.
4. Задача. Труп невідомого чоловіка 40-45 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження: Труп рівномірно холодний. Трупне залякання рівномірно і добре виражене. Трупні плями розлиті, синюшно-багрові, при натисканні блідніють і поновлюються. Ознаки гниття не виражені.

Ушкодження: На основних фалангах великих пальців обох кистей кругові пов'язки з синьої ізоляційної стрічки шириною 1 см. Після зняття ізоляційних стрічок під ними виявлено по одному багатожильному мідному дроту, щільно закрученому на вказаних фалангах. На відстані 32 см від місця прикріплення окремих дротів до пальців вони з'єднуються, утворюючи двожильний провід, на кінці якого закріплена електрична вилка. Дроти зняті з пальців рук, після чого виявлено таке: на фаланзі пальця правої кисті множинні заглиблені мілкі борозни, місцями паралельні одна одній, буро-зеленого кольору, щільні на дотик шириною 0,1-0,2 см. Між окремими борознами мілкі неушкоджені ділянки шкіри, по краю борозен епідерміс дещо відшарований.

Внутрішнє дослідження: Легені рівномірно повітряні, при натисканні відчувається хрустіння. Під плеврою легень поодинокі цяткові темно-червоні крововиливи. Внутрішні органи повнокровні.

Дані лабораторних досліджень. В крові вміст етилового спирту 1,8‰.

При судово-гістологічному дослідженні шматочків шкіри з ділянок ушкоджень: вкраплення дуже дрібних часток металу, некроз зернистого та шиповатого шарів з утворенням множинних порожнин різної форми і розмірів, відшарування епідермісу від дерми, гомогенізація і базофілія колагенових волокон.

При спектрографічному дослідженні шкіри пальців з місць ушкоджень виявлені смуги поглинання, характерні для міді.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 4

1. Внесок вітчизняних вчених в розвиток судової медицини.
2. Експертиза живих осіб: приводи призначення, особливості проведення та документація. Легкі тілесні ушкодження середньої тяжкості, їх ознаки.

3. Судово-медична експертиза отруєння етиловим спиртом. Судово-медична експертиза отруєння сурогатами алкоголю.

4. Задача. При судово-медичному обстеженні гр-на П. встановлено: на слизовій оболонці нижньої губи відповідно нижньому центральному різцю правої сторони синець червоного кольору, розмірами 1,1x0,9 см. Різець відсутній, на його місці свіжа ранка, що ледь кровоточить, виповнена кров'янистими згортками.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 5

1. Нормативно-правові акти, що регламентують проведення судово-медичної експертизи.
2. Юридична класифікація та експертні критерії визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень.
3. Смерть від дії технічного струму. Судово-медична діагностика електроміток.
4. Задача Досліджено труп жінки 50-60 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження: Труп рівномірно холодний. Трупне залякання рівномірно і добре виражене. Трупні плями при натисканні не змінюються. Ознаки гниття у вигляді брудно-зеленого забарвлення шкіри в правій здухвинній ділянці.

Внутрішнє дослідження: Просвіти дихальних шляхів з накладаннями в'язкого сірого слизу. Легенева плевра тьмяна. Тканина лівої легені темно-червона, просвіти бронхів містять сірий слиз. Тканина правої легені печінкової щільності, сіро-червоного кольору, зернистого вигляду, з поверхні розрізу стікає помірна кількість каламутної рідини, просвіти бронхів містять сірий слиз. Шматочки легень тонуть у воді.

Дані лабораторних досліджень. В крові вміст етилового спирту 0,7‰, в сечі – 1,6‰. При бактеріоскопії мазків з поверхні розрізу легень трупа виявлені лейкоцити, пневмококи.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 6

1. Організація судово-медичної служби в Україні. Структура бюро судово-медичної експертизи. Функції її підрозділів.
2. Тяжкі тілесні ушкодження, їх ознаки.
3. Судово-медична експертиза отруєння наркотиками.
4. Задача. При судово-медичному обстеженні гр-на Б. виявлено відсутність великого пальця правої кисті. Відповідно його основі – кукса, що загоїлася. Рубець кукси лінійний, синюшний, у кінців білуватий. Інших ушкоджень не виявлено.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 7

1. Права, обов'язки та відповідальність судово-медичного експерта при виконанні ним експертних функцій.
2. Утоплення, судово-медична діагностика.
3. Місцева та загальна дія високої температури. Судово-медичні ознаки за життєвості потрапляння тіла у вогонь.
4. Задача. Досліджено труп жінки 65-75 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження: Труп рівномірно холодний. Трупне залякання рівномірно і добре виражене. Трупні плями розповсюджені, зливні, при натисканні не змінюються. Ознаки гниття у вигляді брудно-зеленого забарвлення шкіри живота в правій здухвинній ділянці. Обличчя синюшне. Під кон'юнктивою повік поодинокі точкові крововиливи.

Ушкодження: На шкірі шиї вдавнення у вигляді довгастої борозни. На передній поверхні шиї борозна розташована на рівні верхнього краю щитовидного хряща. Ліва гілка борозни підіймається косо вгору по лівій боковій поверхні шиї, розташовуючись на 2,5 см нижче соскоподібного відростку лівої скроневої кістки. Права гілка борозни також підіймається косо вгору, розташовуючись нижче соскоподібного відростку правої скроневої кістки на 2 см. На задній поверхні шиї обидві гілки борозни підіймаються косо вгору по направленню до потиличного бугра, але не сходяться. Відстань між кінцями борозни тут становить 3,5 см. На передній і бокових поверхнях шиї в ділянці дна борозни чітко видний темно-червоний валик шкіри, паралельно – косорозташовані бліді вдавнення з окремими переривчастими темно-червоними крововиливами, що відповідають малюнку витків вірьовки. Ширина борозни на передній поверхні шиї, де вона найкраще виражена, 1,5 см.

Внутрішнє дослідження: При проколі шлуночків серця на місці з правого кров виділяється цівкою, з лівого – краплями. При відсіченні серця від великих судин виділилося 350 мл рідкої темно-червоної крові без згортків. Внутрішні органи (головний мозок, печінка, нирки) повнокровні. Під вісцеральною плеврою та серцевою сорочкою поодинокі точкові крововиливи.

Дані лабораторних досліджень. В крові вміст етилового спирту 1,4‰, в сечі – 2,3‰.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п. 11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 8

1. Порядок призначення судово-медичної експертизи, документація.
2. Отруєння речовинами, що утворюють метгемоглобін.
3. Ушкодження дробом. Устрій мисливського патрону. Визначення дистанції пострілу.
4. Задача. При обстеженні гр-на П. встановлено: на правій руці, відповідно передпліччю і кисті – гіпсова лонгета. Активні рухи в пальцях правої кисті збережені. Через канцелярію бюро слідчий надав рентгенограму на ім'я обстежуваного. На рентгенограмі вбачається порушення цілості правої променевої кістки в нижній третині з розходженням частин кістки, що роз'єдналася, на 0,3 см і зміщенням по вісі на 0,2 см без ознак консолидації.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 9

1. Раптова смерть. Фактори ризику. Раптова смерть від серцево-судинних захворювань. Судово-медична діагностика.
2. Судово-медична експертиза у випадках злочинів проти статевої недоторканності і свободи особи.
3. Судово-медична експертиза отруєнь стрихніном, атропіном.
4. Задача.

Досліджено труп чоловіка 45-50 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження: Труп рівномірно холодний. Трупне залякання рівномірно і добре виражене. Трупні плями при натисканні блідніють і поновлюються. Ознаки гниття не виражені.

Ушкодження: В лівій скроневій ділянці довгасте садно, вкрите підвищеною коричневою сухою кірочкою, розмірами 3х0,9 см.

Внутрішнє дослідження: В м'яких тканинах голови в лівій скроневій ділянці тьмянний буро-червоний крововилив розмірами 7х5 см, товщиною 0,3 см. Кістки основи і склепіння черепа цілі. Борозни головного мозку різко згладжені, звивини сплюснені. М'які мозкові оболонки повнокровні. Під ними в проекції лобових та скровневих часток обох півкуль тьмянні буро-червоні осередково-зливні крововиливи розмірами 18х14 см, товщиною 0,1 см. В ділянці полюса лівої скроневої частки кора має буро-жовтий відтінок на ділянці розміром 2х3х1 см. Шлуночки розширені, ліквор каламутний. Речовина мозку липне до ножа.

Дані лабораторних досліджень. В крові вміст етилового спирту 1,4‰, в сечі – 1,6‰. При судово-гістологічному дослідженні – початкові ознаки гліомезодермальної кисти в білій речовині на межі з корою у великій півкулі; набряк головного мозку.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 10

1. Трупи, які підлягають судово-медичній експертизі.
2. Судово-медична експертиза спірних статевих станів.
3. Судово-медична експертиза отруєнь грибами; експертиза отруєнь наркотичними грибами.
4. Задача. При судово-медичному обстеженні в травматологічному відділенні лікарні гр-на Р. встановлено: Положення вимушене – лежить в ліжку на скелетному витягненні. На лівій гомілці і стопі суха циркулярна марлева пов'язка, після зняття якої на межі середньої та нижньої третин вбачається косо-поздовжно розташована рана довжиною 4 см, ушита трьома шовковими швами, з ознаками загоєння. На поданій слідчим рентгенограмі, що була зроблена в приймальному відділенні на момент госпіталізації, вбачається порушення цілості лівої великогомілкової кістки з розходженням частин кістки на 6 см, один з яких виступає за межі тіней від м'яких тканин.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 11

1. Поняття про судово-медичну танатологію.
2. Класифікація тілесних ушкоджень.

3. Механічна асфіксія, визначення поняття, класифікація видів її. Загально-асфіктичні ознаки, їх судово-медичне значення. Повішення і удавлення петлею. Диференційна діагностика.
4. Задача. Досліджено труп чоловіка віком приблизно 45-50 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження: Шкірні покриви бліді, вкриті мілкими бугорками («гусяча шкіра»), на кінцівках мармурові – ціанотично-рожеві, з відшаруванням епідермісу. Трупні плями з рожевим відтінком, при натисканні блідніють і поновлюються. Трупне залякання рівномірно і добре виражене. Ознаки гниття не виражені. Яєчка в мошонці, втягнені до виходів пахових каналів.

Внутрішнє дослідження: Переважно в лівій половині серця рідка яскраво-червона кров з невеликими світло-червоними згортками. М'язи передньої поверхні грудної клітки та живота недокрівні. Внутрішні органи (легені, печінка, селезінка) повнокровні. У шлунку поодинокі крапкові крововиливи бурувато-червоного, майже коричневого кольору, розташовані на верхівках складок слизової оболонки. На слизовій оболонці ниркових мисок – дрібні крововиливи. В сечовому міхурі до 350 мл сечі. М'які мозкові оболонки набряклі.

Дані лабораторних досліджень:

Вміст етилового спирту в крові 2,1‰, в сечі 3,1‰.

Вміст глюкози в крові 2,6 ммоль/л (норма – 3,5-5,8 ммоль/л). Глікогена в печінці – 2,2% сирової маси речовини (норма – 3-10%). В міокарді, скелетному м'язі глікоген не виявлений.

Судово-гістологічно: Виражений набряк, пошкодження кардіоміоцитів, зі стисненням строми міокарду, виражене венозне повнокрів'я міокарду; виражений набряк слизової оболонки спазмованих стінок бронхів, гостра емфізема легень. Проліферація і некротичні зміни клітин епітелію прямих каналців нирок.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 12

- Патофізіологія процесу вмирання. Термінальний стан. Швидка та агональна смерть.
- Ушкодження тупими предметами, класифікація тупих предметів, механізм їх дії.
- Особливості судово-медичної експертизи у разі дії біологічних чинників. Судово-медична оцінка розладу здоров'я від дії бактерій, вірусів, грибків, пріонів.

4.Задача. При судово-медичному обстеженні гр-на О. встановлено відсутність у нього 2/3 язика. Вільний край кукси дугоподібний, випуклістю назовні, відповідає за кривизною дузі зубних рядів. Рубець на куксі язика синюшний, лінійно-хвилястої форми, розмірами 3,7х0,2 см. Обстежуваний намагається спілкуватися муканням або пише відповіді на папері.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 13

1. Констатація біологічної смерті.
2. Садно та синець, їх судово-медичне значення.
3. Поняття про речові докази, класифікація. Правила вилучення та направлення речових доказів на судово-медичну експертизу.
4. Задача. Досліджено труп жінки, виявлений на узбіччі дороги автотраси.

Зовнішнє дослідження: Шкірні покриви бліді, на відкритих місцях з накладанням сіро-бурого ґрунту. Трупні плями обмежені, сіро-бузкові, при натисканні не змінюються. Трупне залякання помірно виражене. Ознаки гниття у вигляді брудно-зелених плям в здухвинних ділянках. В тім'яній ділянці справа – рвано-забита рана, довжиною 4,5 см, з рани вистоять дрібні кісткові відломки. На обличчі – темно-червоні смуговидні паралельні садна. На задніх поверхнях гомілок – синці багрово-червоного кольору, розмірами по 10х8 см. Нижня границя їх відстоїть від підощв на 27-28 см. На підощвах черевиків свіжі стертості гуми у вигляді поздовжніх паралельних смуг.

Внутрішнє дослідження: В товщі литкових м'язів відповідно синцям – масивні крововиливи. В м'яких тканинах голови в лобній, потилично-тім'яних ділянках справа масивний темно-червоний крововилив. На правій тім'яній кістці – вдавнений осколковий перелом на ділянці 4х6 см. Окремі кісткові фрагменти вдавнені в речовину головного мозку. На основі черепа – перелом у вигляді лінії, що проходить від пірамідки правої скроневої кістки до переднього краю великого потиличного отвору. В м'яких мозкових оболонках півкуль мозку – розлиті крововиливи, в бокових шлуночках рідка кров. В ділянці воріт нирок, в брижі тонкої кишки, під капсулою печінки і в вінцевій зв'язці її – розлиті крововиливи.

Дані лабораторних досліджень:

Вміст етилового спирту в крові 0,55‰, в сечі 0,39‰.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 14

1. Констатація «мозкової» смерті.
2. Смерть від переохолодження. Судово-медична діагностика.
3. Види слідів крові на місці події. Основні питання, які вирішують при дослідженні слідів крові.
4. Задача. При судово-медичному обстеженні гр-на В. встановлено: кукси обох стоп на рівні дистальних головок метатарзальних кісток. Рубці лінійні, синюшні. З наданої слідчим медичної документації видно, що гр-ну В. 10 днів тому було проведено часткову ампутацію стоп з приводу відмороження пальців ніг з послідувачим некрозом.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 15

1. Трупні плями та їх судово-медичне значення.
2. Забита рана, її судово-медичне значення.
3. Встановлення наявності крові в плямі на місці події, орієнтовані та доказові методи.
4. Задача. Досліджено труп чоловіка віком приблизно 35-30 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження: Труп рівномірно холодний. Трупне залякання добре і рівномірно виражене. Трупні плями розповсюджені, синюшно-багрові, при натискуванні не змінюються. Ознаки гниття у вигляді брудно-зеленого забарвлення шкіри в здухвинних ділянках. Обличчя синюшне, одутле, з поодинокими синіми підшкірними точковими крововиливами. Сполучні оболонки очей з сіткою розширених судин і поодинокими точковими крововиливами. Рогівки помутнілі.

Внутрішнє дослідження: М'які мозкові оболонки повнокровні. Судинні сплетіння шлуночків мозку повнокровні. На розрізі тканина мозку з кров'яними точками у великій кількості. Легені повністю виповнюють плевральні порожнини. Вхід до гортані і стравоходу вкритий накладеннями білувато-жовтої кашкоподібної маси.

В просвіті стравоходу невелика кількість жовтуватої кашки з кислим запахом. В просвіті трахеї і бронхів велика кількість кашкоподібної маси, аналогічної тій, що виявлена в стравоході. Легенева плефра з множинними точковими крововиливами. Легені з поверхні мають мармуровий вигляд, ділянки здуття чергуються з ділянками западання. На розрізі легень з бронхів видавлюється білувато-жовта маса у вигляді стовпчиків. В серці, переважно в лівому шлуночку, рідка кров. Зовнішня оболонка серця з точковими крововиливами. Внутрішні органи (печінка, селезінка, нирки) повнокровні. Шлунок містить до 200 мл кашкоподібної білувато-жовтої маси з кислим запахом та запахом алкоголю.

Результати лабораторних досліджень: В крові та сечі виявлено етиловий спирт в концентрації 2,8‰ та 1,3‰ відповідно.

Судово-гістологічно: ознаки гострого порушення кровообігу. В просвіті бронхів і альвеол – м'язові волокна, рослинні клітини, часточки жиру.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 16

1. Трупне залякання, судово-медичне значення.
2. Особливості переломів плоских та трубчастих кісток, які виникли від дії тупих твердих предметів.
3. Визначення видової належності крові в плямі.

Задача. При судово-медичному обстеженні у гр-на Б. виявлено: в лобно-тім'яній ділянці зліва – рана у вигляді відрізка прямої лінії довжиною 5,3 см, з нерівними просякнутими кров'ю краями. В глибині рани – тонкі перетинки. При рентгенограмі черепа виявлено лінійний перелом лівої тім'яної кістки довжиною 3 см. Стан хворого задовільний, неврологічних розладів не виявлено. При повторному обстеженні: рана загоїлась первинним натягненням, на восьмий день зняті шви. Загальний термін стаціонарного і амбулаторного лікування склав 24 дні.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 17

1. Трупне охолодження та трупне висихання. Судово-медичне значення.
2. Черепно-мозкова травма: її види.

3. Геномна дактилоскопія в судово-медичній практиці.

4. Задача. Труп чоловіка 35-40 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження. Труп рівномірно холодний. Трупне залякання рівномірно і добре виражене. Трупні плями суцільні, синюшно-багрові, при натискуванні блідніють та поновлюються. Ознаки гниття не виражені. Обличчя синюшне, одуте. Повіки набряклі, на сполучних оболонках повік дрібні крововиливи.

Внутрішнє дослідження. М'які мозкова оболонка повнокровна. М'язи шиї, тулуба і кінцівок темно-червоні, повнокровні. При розрізі легень з поверхні розрізу стікає рожева піниста рідина і рідка темно-червона кров. Під легеневою плеврою і серцевою сорочкою точкові крововиливи. Підшлункова залоза різко повнокровна, з осередковими крововиливами. Внутрішні органи різко повнокровні. Сечовий міхур містить до 500 мл сечі. При розтині від порожнин і органів трупа відчувається різкий запах ацетальдегіду.

Дані лабораторних досліджень. В крові вміст етилового спирту 3,62‰, в сечі 4,12‰.

Судово-гістологічно: Ознаки різкого розладу кровообігу.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 18

1. Роль лікаря-спеціаліста в галузі судово-медичної експертизи під час огляду трупа на місці його виявлення.

2. Ознаки пострілу впритул з близької та неблизької відстані.

3. Отруєння окисом вуглецю (CO), судово-медична діагностика.

4. Задача. Зі слів гр. К., йому було нанесено удар кулаком в ділянку правого вуха. З медичної документації: мав місце розрив барабанної перетинки. В подальшому розвинувся травматичний отит, що призвів до повної втрати слуху на праве вухо. Об'єктивно: барабанна перетинка рубцево змінена, білувато-жовта.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 19

1. Аутоліз та його прояви у внутрішніх органах.

2. Особливості ушкоджень при падінні з висоти власного росту (на площині) та при падінні тіла з висоти.

3. Визначення статевої належності крові.

4. Досліджено труп чоловіка віком приблизно 40-45 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження: Труп рівномірно холодний. Трупні плями при натисканні не змінюються. Трупне залякання добре і рівномірно виражене. Ознаки гниття не виражені.

Ушкодження: В потиличній ділянці садно розмірами 2,5x0,5 см. На правому стегні садно розмірами 7x4 см. На лівій гомілці садно розмірами 5x3,5 см. На тильній поверхні правої кисті п'ять саден розмірами від крапкових до 0,5x0,4 см. На тильній поверхні лівої кисті сім саден розмірами від крапкових до 0,8x0,6 см. В поперековій ділянці до 15 саден розмірами від 1x0,2 до 9x5 см. На спині 35 саден розмірами від 0,3x0,1 до 14x2 см.

Внутрішнє дослідження: В м'яких тканинах голови в потиличній ділянці осередковий крововилив розмірами 4x3 см, товщиною 0,3 см. В правій плевральній порожнині 300 мл

рідкої крові, в лівій – 200 мл. В корені брижі тонкої кишки осередкові крововиливи на площі 4х6 см та 7х см. В черевній порожнині до 100 мл рідкої крові. Відмічаються переломи I, II, III та IV ребер зліва, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX ребер справа. Місця переломів оточені крововиливами, місцями плевра ушкоджена уламками ребер. Під легеневою плеврою в ділянці корінь осередково-зливні крововиливи, поверхневі щілиноподібні надриви плеври довжиною до 1,5 см. В навколонириковій клітковині справа осередково-зливний крововилив розмірами 5х4 см. На діафрагмальній поверхні печінки п'ять тріщин глибиною до 0,4 см, довжиною до 3,5 см.

Дані лабораторних досліджень: в крові та сечі відповідно 1,3‰ та 0,9‰ етилового спирту.

Судово-гістологічно: ознаки судинних розладів, дистрофічні зміни та некротичні прояви у внутрішніх органах.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 20

1. Трупне гниття: механізм розвитку, прояви.
2. Особливості ушкоджень при рейковій травмі.
3. Судово-медичне дослідження волосся. Питання, які вирішують при експертизі цього об'єкта.
4. Задача. При судово-медичному обстеженні гр-на П., 19 років, виявлено: по знятті бинтової пов'язки в нижній третині правого передпліччя косо-поздовжньо орієнтоване ушкодження шкіри веретеноподібної форми, при краях, що розійшлися. При зближенні країв ушкодження набуває форми прямої лінії, довжиною 8 см. Розходження країв складає 0,9 см. Дно ушкодження утворено м'якими тканинами – підшкірною клітковиною, м'язами. Краї ушкодження рівні, не здерті, кінці гострокутні, з надрізами-насічками довжиною по 0,6 см. Ушкодження помірно кровоточить, ознаки запалення не виражені.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 21

1. Пізні трупні явища. Природна та штучна консервація трупа. Судово-медичне значення.
2. Властивості різаної рани.
3. Раптова смерть в дитячому віці. Синдром раптової дитячої смерті.

4. Досліджено труп чоловіка 60-70 років. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження. Труп рівномірно холодний. Трупне залякання рівномірно і добре виражене. Трупні плями при натискуванні блідніють і поновлюються. Ознаки гниття не виражені.

Внутрішнє дослідження. На інтимі аорти велика кількість щільних жовтих бляшок і смужок. Серце плюскле, розмірами 15,7х13,9х9,6 см, масою 560 г. На інтимі вінцевих артерій велика кількість щільних жовтих з білуватим відтінком бляшок, що місцями звужують їх просвіт на 50%. Внутрішня оболонка серця тьмяна, соскові м'язи потовщені, хордальні нитки плюсклі. Товщина стінки лівого шлуночка серця 1,6 см, правого – 0,7 см.

Серцевий м'яз тьмянний, сіро-червоний, з поодинокими білуватими прошарками, чергуються ділянки більш яскравого і більш блідого забарвлення.

Дані лабораторних досліджень. В крові вміст етилового спирту 1,04‰. При полум'яно-фотометричному дослідженні тканини м'язу лівого шлуночка серця коефіцієнт K/Na дорівнює 2,3

При судово-гістологічному дослідженні: Ексцентричний склероз (ліпоїдоз, кальциноз) вінцевої артерії серця з нерівномірним звуженням її просвіту. Помірно виражений склероз дрібних екстра- і інтрамуральних артерій серця. Периваскулярний дифузний і осередковий кардіосклероз. Помірна гіпертрофія. Осередки фрагментації і ушкодження міокарду, вогнищеві некрози у вигляді зернисто-глибчастого розпаду.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), ступінь алкогольного сп'яніння (орієнтовно), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 22

1. Загальні правила, порядок та етапи судово-медичної експертизи трупа.
2. Властивості колото-різаної рани.
3. Об'єкти медико-криміналістичних досліджень; фотографічні та оптичні методи дослідження.
4. Задача. На судово-медичному обстеженні гр-на В. за медичними документами, наданими слідством, встановлено, що 6 місяців тому він отримав важку черепно-мозкову травму. Наразі скаржиться на загальне недомагання, головний біль, часті депресії, напади нудоти та беззвітного страху, раптову втрату свідомості. Об'єктивно: в тім'яній ділянці справа щільний лінійний рубець довжиною 8х0,5 см зі слідами від семи хірургічних швів у виді парних точкових рубців. Експертом направлено лист слідчому з рекомендацією призначити судово-психіатричну експертизу. Через місяць проведено повторне судово-медичне обстеження гр-на В., з вивченням наданого слідчим акту судово-психіатричної експертизи, з висновку якого випливає, що у гр-на В. має місце «локалізована симптоматична епілепсія травматичного генезу з комплексними парціальними судомними нападами».

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 23

1. Особливості експертизи трупа невідомої особи.
2. Властивості рубаної рани.
3. Отруєння миш'яком, ртуттю, талієм. Судово-медична діагностика.
4. Задача. Для судово-медичної експертизи надано труп дитини 2 років 6 місяців. Обставини смерті невідомі.

Зовнішнє дослідження. Труп рівномірно холодний. Трупне залякання добре і рівномірно виражене. Трупні плями розлиті, синюшно-багрові, при натисканні зникають і швидко поновлюються. Ознаки гниття не виражені. Обличчя різко синюшне. Під кон'юнктивами – пяткові крововиливи.

Ушкодження: На правій щоці – подряпина, довжиною 2 см, вкрита відпадаючою кірочкою.

Внутрішнє дослідження. Слизова оболонка гортані, трахеї і великих бронхів набрякша, сіро-червоного кольору. В початковій частині правого бронха знаходиться

стороннє тіло, овальної форми, зеленувато-сіруватого кольору, що щільно закриває просвіт. При вилученні стороннього тіла виявлено, що воно є набубнявілим бобовим зерном, розмірами 1,5х0,7х0,5 см. Легені з поверхні з поодинокими точковими крововиливами червоного кольору.

Дані лабораторних досліджень. При судово-гістологічному дослідженні: виражені ознаки гострого розладу кровообігу. Гостра альвеолярна емфізема легень.

Встановити причину смерті (обґрунтувати), давність настання смерті (обґрунтувати), категорію і вид смерті, заповнити п.11 лікарського свідоцтва про смерть.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 24

1. Судово-медичні критерії визначення давності настання смерті за суправітальними реакціями, трупними ознаками і результатами лабораторних експертиз.
2. Додаткові фактори пострілу, їх судово-медичне значення.
3. Отруєння корозивними отрутами (кислоти, луги, агресивні речовини).
4. Задача. Вивчена медична документація щодо хлопця М., 12 років: при госпіталізації стан середньої тяжкості. Пульс 90/хв., задовільного наповнення. АТ 120/70 мм рт. ст. На правій боковій поверхні шиї рана округлої форми, діаметром 0,5 см. По краях рани кільцеподібний обідок осаднення шириною 0,3 см і обідок забруднення шириною до 0,4 см. На лівій боковій поверхні шиї – друга рана, щілиноподібна, довжиною 0,4 см, без дефекту тканини. Рани помірно кровоточать. При оперативному втручанні: наскрізне поранення стравоходу, на правій боковій стінці ушкодження довжиною 0,5 см, на лівій 0,4 см. Ушкодження стравоходу і підшкірні рани ушиті. Післяопераційний стан задовільний. Через три тижні виписаний на амбулаторне лікування.

Встановити характер ушкодження, походження ушкодження, давність виникнення ушкодження, чи необхідні для встановлення ступеня тяжкості тілесного ушкодження таблиці відсотків стійкої втрати працездатності, якщо можливо без таблиці відсотків стійкої втрати працездатності – встановити ступінь тяжкості тілесного ушкодження з обов'язковим зазначенням критерію.